

Unu kontraŭ la... imperio?

Olivier GAUDEFROY, Francio; Ŝenja Amis, Ukrainio/Usono

Ŝi eniris la historion kiel la “militanta reĝino” kaj estis unu el tre malmultaj, kiuj ne timis batali kontraŭ la plej granda siatempa monda povo – la Romia Imperio!

Tadmoro estas malnova urbo en centra Sirio, inter la ĉef-urbo Damasko kaj la rivero Eŭfrato. Ĝi troviĝas en **oazo** meze de la **dezerto**, kaj pro ĝia beleco oni eĉ nomis ĝin “**fianĉino** de la dezerto”. Loĝas tie ĉirkaŭ 50 mil loĝantoj kaj kreskas ĉirkaŭ 500 mil **palmoj**. Fakte la vorto “tadmoro” signifas ĝuste “palmo”! Tiu ĉi urbo estas konata al la mondo ankaŭ sub alia nomo – Palmira.

La unuaj informoj pri Tadmoro venas de la 2-a jarmilo antaŭ Kristo, kaj en la unuaj tri jarcentoj post Kristo ĝi estis ligita al granda internacia komerco. El tiu ĉi loko ekis multaj **karavanoj**, kiuj iris orienten al la mezopotamiaj urboj, Babilono, kaj fine al Hindio por aĉeti multekostajn valoraĵojn; poste ilia vojo iris al la okcidentaj havenoj de la Mediteraneo. Pro la kuraĝo kaj lerteco de la palmiraj komercistoj la urbo rapide riĉiĝis. Troviĝis tie unu el la plej grandaj **temploj** de la Oriento – la templo de Baalo (1), **placo**, **senato** kaj teatro; larĝaj stratoj kun **kolonoj** kunigis la domojn... Tadmoro sendube estis unu el la plej belaj kaj evoluintaj tiutempaj urboj, kaj do ne estas strange, ke la romianoj ĉiam volis havi ĝin. Post kelkaj malsukcesoj, oni aligis Tadmoron al la Romia Imperio ĉ. la jaro 19. Ĝi fariĝis parto de la romia **provinco** Sirio kaj ricevis la novan nomon – Palmiro (tio fakte estas rekta traduko de la originala nomo).

En la tria jarcento Palmiro fariĝis “tro sendependema”, kaj pro tio la reganto – **princo** Odenah – de Palmiro estis mortigita... Tiamaniere la romia imperiestro esperis ricevi plenan regon super Palmiro, ĉar la filo de prin-

co Odenah havis nur dek jarojn. Sed li ne konsideris nur unu detalon: la kuraĝan edzinon de Odenah – Zenobia-n! En 269 ŝi aligis al sia reĝlando la pli grandan parton de Sirio kaj parton de Malgrand-Azio – ene de nur kelkaj jaroj eta Palmiro fariĝis centro de sufiĉe granda reĝlando! Zenobia estris **armeojn** de 70 mil palmiraj, armenaj kaj persaj militistoj

(tiutempe tio estis grandega armeo!), kaj en 270 ŝi konkeris Egiption, kiu tiutempe apartenis al la Romia Imperio. En 272 ŝi enkondukis eĉ palmiran monon – je sia propra nomo kaj ankaŭ je la nomo de sia filo. Ekde tiam li portis la nomon “Imperiestro Aŭgusto”, kaj Zenobia anoncis sin

“Aŭgusta” – ido de Didono (2), Semiramiso (3) kaj de Kleopatro. Kaj fine ŝi kuraĝis eĉ deklari Palmiron sendependa de Romio! Krom ĉio ĉi, Zenobia estis priskribita kiel granda **intelektulino** de sia tempo kaj bona reganto, kiu certigis sekurecon kaj al kristanoj, kaj al judoj, kaj al maniĥeanoj (4). Bedaŭrinde, ne ekzistas desegnaĵoj de ŝi, sed antikvaj libroj priskribas ŝin ankaŭ kiel belan virinon!

Ŝia regado tamen ne daŭris longe. La nova romia imperiestro – Aŭrelio – unue reprenis Egiption, poste – parton de Malgrand-Azio. Sed la plej grava batalo okazis pro Palmiro mem. Ambaŭ armeoj estis pli-malpli sam-grandaj (la palmiran armeon estris Zenobia mem), sed la romianoj estis pli **ruzaj** en ĉi tiu batalo. Ili ŝajnis **fuĝon** kaj tiel forigis la palmiran armeon el la urbo, kaj poste disbatis ĝin. Zenobia fuĝis al Palmiro, kiu post nelonge ankaŭ estis prenita de la romianoj – la urbo, sed ne Zenobia mem! Ŝi fuĝis nokte, sur **kamelo**, al la rivero Eŭfrato, por poste atingi Persion.

La kontraŭ-staro de Palmiro al la Romia Imperio ripetigis ankoraŭfoje, post kio la imperiestro Aŭrelio sendis en Palmiron romiajn

soldatojn. Kio okazis al Zenobia? Iuj historiaj fontoj diras, ke ŝi estis kaptita de la romianoj kaj mortigis sin dum la vojaĝo al Romo; aliaj supozas, ke oni veturigis ŝin al Romo, kaj ke ŝi estis “stelulo” – la ĉefa “kaptito” dum la triumfo (5) de Aŭrelio. Iuj historiaj fontoj montras, ke ŝi komencis novan vivon kiel edzino de romia estro. Interese, ke la nomo de florenca **episkopo** de la kvina jarcento estis Zinobius, kaj iuj historiistoj supozas, ke li ricevis ĝin de sia pra-pra-avino!

- (1) Baalo – nomo (“Sinjoro”) de feniciaj dioj, precipe de Hadad (Fenicio – lando inter Lebanono kaj Mediteraneo; hodiaŭ – Libano)
- (2) Didono – reĝino de Kartago, amatino de Eneo
- (3) Semiramiso – reĝino de Babilono
- (4) maniĥeanoj – disĉiploj de Maniĥeo (216-277), la kreinto de dualisma religio en Persio
- (5) triumfo – graveca eniro en Romon, post aparte brila venko, kun amasa paŝado de militkaptitoj

- armeo** – militistaro
- dezerto** – senakva kaj senarba loko
- episkopo** – prezidanto de kristana komunumo
- fianĉino** – onta edzino
- fuĝi** – forkuri
- imperio** – granda ŝtato, kiu konsistas el diversaj, ofte foraj, partoj
- intelektulo** – sagulo
- kamelo** – dezerta besto kun du montet-similaj elkreskaĵoj sur la dorso
- karavano** – kamel-aro
- kolono** – longa ronda parto de la domo, por subteni aŭ plibeligi ĝin
- oazo** – tiu parto de dezerto, kie troveblas akvo kaj kreskaĵoj
- palm** – arbo, kiu kreskas en varmaj landoj
- placo** – malferma loko ĉirkaŭita de domoj
- princo** – ido de reĝo
- provinco** – parto de lando
- ruza** – kapabla elpensi lertajn rimedojn por atingi iun celon
- senato** – konsillistaro
- templo** – konstruaĵo por servi al di(in)oj aŭ diaĵoj

Sur la fotoj (supre maldekstre): Antikva strato de Palmiro; (ene) moneroj de Zenobia; (dekstre) scenejo de teatro en Palmiro.